

Edukacijom do kvalitetnije suradnje: *Normativna baza NSK* u okviru Integriranog knjižničkog sustava Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i visokoškolskih i znanstvenih knjižnica

Education for Improved Collaboration: National and University Library in Zagreb Authority File within the Integrated Library System of the National and University Library and Higher Education and Scientific Libraries

Primljeno: 9. 10. 2023.
Prihvaćeno: 5. 11. 2023.

**TEMA
BROJA**

Petra Pancirov, diplomirana knjižničarka

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
ppancirov@nsk.hr

Ana Knežević Cerovski, viša knjižničarka

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
acerovski@nsk.hr

Sažetak

U ovom radu prikazana je važnost edukacije za rad u programu kooperativne katalogizacije za izradu normativnih zapisa za imena između knjižnica članica integriranog knjižničkog sustava i središnje knjižnice sustava, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, odnosno njezine normativne baze imena. Integrirani knjižnički sustav Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i visokoškolskih i znanstvenih knjižnica Republike Hrvatske čine knjižnice ustanove i knjižnice iz sustava Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, a sustav se temelji na primjeni zajedničkoga integriranog knjižničkog sustava Aleph, formata MARC 21, središnje i jedinstvene normativne kontrole i predmetnog sustava NSK. Knjižnice članice integriranog knjižničkog sustava sudjeluju u izgradnji normativne baze imena slanjem zahtjeva za izradom normativnih zapisa i preuzimanjem postojećih pristupnica za imena. Suradnja članica integriranog knjižničkog sustava i NSK kroz redovitu organizaciju radionica, tečajeva i drugih oblika stručnoga usavršavanja, temelj je uspješne izgradnje i održavanja središnje normativne baze imena.

Ključne riječi: normativna kontrola, integrirani knjižnički sustav, cjeloživotno učenje, kooperativna katalogizacija, sveučilišne knjižnice

Summary

This paper presents the importance of education in the cooperative cataloguing program for creating authority records for names between member libraries of the integrated library system and the central library of the system, the National and University Library in Zagreb, its authority file. The integrated library system of the National and University Library in Zagreb and the higher education and scientific libraries of the Republic of Croatia consists of institution libraries and libraries from the system of the Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia, and the system is based on the application of the joint integrated library system Aleph, MARC 21 format, central and unified authority control and subject headings. Member libraries of the ILS participate in the construction of the authority file of names by sending requests for the creation of authority records for names and taking over existing authority records. Cooperation between librarians of members of the ILS and librarian at National and University Library in Zagreb through the regular organization of workshops, courses and other forms of professional training is the basis for the successful construction and maintenance of central library of name authority.

Keywords: authority control, integrated library system, lifelong learning, cooperative cataloguing, academic libraries

Uvod

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu središnja je knjižnica sustava i kao takva pruža primateljima usluge tehničku i stručnu pomoć, a sustav čini ukupno 48 knjižnica.

Sustav Aleph ima dvije bibliografske baze, jednu Nacionalne i sveučilišne knjižnice (NSK01) i drugu knjižnica članica sustava (ZAG01). Navedenim bibliografskim bazama nadređena je jedna normativna baza (NSK10).

Osim automatizacije knjižničnog poslovanja, zajednički informacijski knjižnični sustav knjižnicama članicama omogućuje međusobnu razmjenu zapisa, razmjenu zapisa putem mrežnih protokola s knjižničnim katalozima u svijetu, ujednačenu primjenu standarda putem zajedničkih smjernica za rad u sustavu, osnaživanje ljudskih kapaciteta putem provedbe programa edukacije za rad u sustavu te stalnom savjetodavnom i tehničkom podrškom za rad.¹

Normativne baze podataka

Normativni zapis je standardizirana pristupnica združena s ostalim normativnim podacima koji opisuju entitet imenovan standardiziranom pristupnicom i koji mogu upućivati na druge standardizirane pristupnice.

Normativna kontrola jest proces održavanja dosljednosti u pristupnicama u bibliografskoj i normativnoj bazi. Prednosti normativne baze jesu jedinstvenost usvojenih pristupnica, povezivanje usvojenih pristupnica preko sustava neusvojenih pristupnica, pretraživanje putem normativnih zapisa te održavanje sustava normativne baze pomoću systemske globalne izmjene podataka.

Postojanje i održavanje normativne baze omogućuje kvalitetniji, brži i jednostavniji pristup knjižničnoj građi i pruža korisnicima potrebne informacije. Ažuriranje normativnih baza podataka zahtijeva redovito praćenje i revidiranje informacija kako bi korisnici dobili što točnije i novije informacije, a kvaliteta podataka ključna je za njihovu učinkovitu upotrebu. Nedostatak dosljednosti, preciznosti ili potpunosti u podacima, korisnika može dovesti do poteškoća u pronalaženju relevantnih informacija. Identifikacija autora, naslova ili drugih entiteta mora biti jednoznačna.

Temelj normativnih baza jesu standardi. Promjena u standardima uvijek predstavlja izazov u procesu poslovanja i zato je važno da knjižničari sustavno ulažu u vlastito cjeloživotno učenje. Knjižničari kao informacijski stručnjaci edukacijama stječu stručne kompetencije kojima nadograđuju osobne kompetencije i time osnažuju vlastite temeljne kompetencije.²

Normativna baza NSK

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu od 1991. godine održava modul za kontrolu autorstva kroz jedinstvenu normativnu bazu podataka.³

¹ Machala, D. Analiza korištenja i prihvaćanja integriranog knjižničnog sustava Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te visokoškolskih i znanstvenih knjižnica Republike Hrvatske. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 1(2018.), str. 439. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/303902> (29. 9. 2023.)

² Kompetencije informacijskih stručnjaka 21. stoljeća / izbor iz dokumenata i hrvatski prijevod Ana Barbarić, (2003.), str. [1]. URL: <https://www.nsk.hr/cuk/dokumenti/SLA%20kompetencije.pdf> (3. 10. 2023.)

³ Čaušević, Biserka. Iskustva Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu na izradbi datoteke preglednih kataložnih jedinica i uputnica. // Zbornik radova / Znanstveni skup Normizacija osobnih imena u knjižničarstvu i leksikografiji, Zagreb, 15. i 16. svibnja 1996.; urednica Dorica Blažević. Zagreb, 1996. Str. 139.

Najzastupljenije su pristupnice, prema podacima iz srpnja 2023. godine,⁴ za osobna imena koje čine 562 396 zapisa, nazive korporativnih tijela 25 701, sastanke 18 061 i 2 070 za jedinstvene stvarne naslove.

Normativna baza NSK dinamična je i promjenjiva jer se svakodnevno izrađuju novi normativni zapisi, postojeći se ispravljaju i/ili nadopunjuju.

Edukacija Normativna baza NSK

Nacionalna i sveučilišna knjižnica organizira godišnje dva ciklusa redovne edukacije za rad u knjižničnom programu Aleph, jednu redovnu godišnju otvorenu konferenciju korisnika integriranog knjižničnog sustava Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i knjižnica iz sustava znanosti i visokog obrazovanja pod nazivom *Sistemska knjižničarstvo*⁵ te demonstracijske vježbe prema potrebi.⁶

Demonstracijske vježbe namijenjene su svim članovima integriranog knjižničnog sustava s ciljem utvrđivanja zajedničkih pravila za rad u sustavu, ujednačavanja primjene formata MARC 21 za svu vrstu građe te donošenja prijedloga za razvoj integriranog knjižničnog sustava.⁷

Sudjelovanjem na redovnim edukacijama knjižničari uče nova znanja i učvršćuju postojeća, a na godišnjim konferencijama saznaju trendove i novosti iz područja informacijskih znanosti.

Kako bi knjižnice članice mogle koristiti sustav i sve njegove prednosti te kako bi im bio omogućen samostalan rad, potrebno je educirati korisnike koji prolaze posebne tečajeve samostalnog korištenja, pretraživanja i prepoznavanja potrebe za izradom normativnih zapisa.

Program edukacije prilagođen je potrebama knjižnica u sustavu, a uključivanjem interaktivnih elemenata u program edukacije, korisnici stječu praktična iskustva koja im pomažu u svakodnevnom radu.

Edukacija *Normativna baza NSK* sadrži osnovne postupke katalogizacije koji se odnose na normativne zapise za imena, što uključuje upoznavanje formata MARC21 i glavnih obilježja normativne baze NSK.⁸

Prvi je korak upoznavanje sa sadržajima priručnika, uputa i smjernica za izradu normativnih zapisa. Nakon toga slijedi usvajanje pretraživanja pristupnica za imena u *normativnoj bazi NSK*.

Polaznici savladavaju proces validacije normativnih zapisa u bibliografskoj bazi koji je najvažniji proces u povezivanju normativne baze s bibliografskim bazama, odnosno proces okupljanja bibliografskih jedinica oko jednog imena. Pojavnost pogrešaka u bazi koje su vezane uz normativne zapise, važna su povratna informacija svim polaznicima kako bi na praktičnim primjerima uvidjeli najčešće pogreške koje se pojavljuju prilikom odabira i izrade usvojenih pristupnica. Na kraju edukacije knjižničari prolaze postupak slanja *obrasca za normativu* kroz koji šalju zahtjev za izradom, izmjenom ili brisanjem postojećeg normativnog zapisa.

⁴ Integrirani knjižnični sustav. URL: <https://iks.nsk.hr/nsk-normativni-zapisi-prema-vrsti-odrednica-srpanj-2023/> (4. 10. 2023.)

⁵ Knjižnični informacijski sustav Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

URL: <http://buki.nsk.hr/konferencija-korisnika/> (4. 10. 2023.)

⁶ Knjižnični informacijski sustav Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

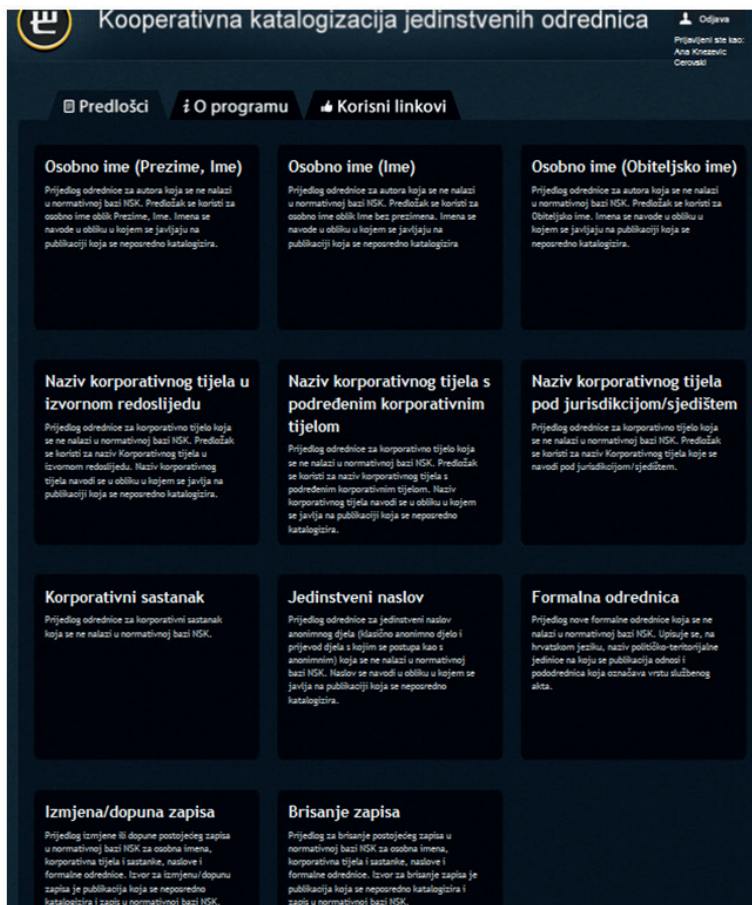
URL: <http://buki.nsk.hr/baza-znanja/> (4. 10. 2023.)

⁷ Marin, A., Pigac, S. Ključni knjižničari u modulu Katalogizacije. // Knjižnični podaci: interoperabilnost, povezivanje i razmjena, Zagreb, 28. - 29. studeni 2017. : knjiga sažetaka / [urednica Dijana Machala]. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2017. URL: http://buki.nsk.hr/wp-content/uploads/2017/12/Marin_Pigac_Klju%C4%8Dni-knji%C5%BEni%C4%8Dar_Aleph_.pdf (2. 10. 2023.)

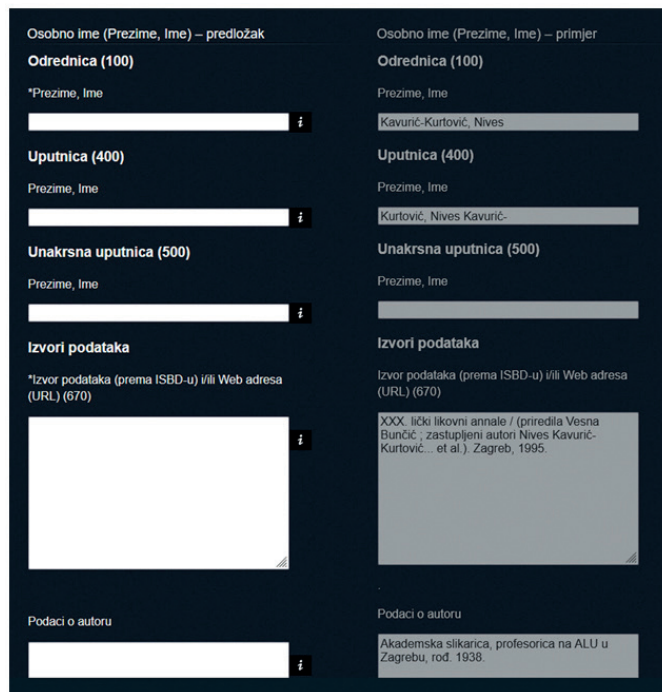
⁸ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. URL: <https://katalog.nsk.hr/normativa> (6. 10. 2023.)

Suradnja u koracima

Knjižničari najprije moraju pretražiti normativnu bazu NSK i ako postoji normativni zapis koji im je potreban, validacijom potvrđuju ime i time je završen proces povezivanja normativne i bibliografske baze. Ako oblik imena koji trebaju ne postoji, onda šalju potrebni *obrazac za normativu*. Katalogizator iz publikacije koju katalogizira preuzima sve dostupne podatke o autoru te ih upisuje u predviđeni obrazac za novi zahtjev ili u obrazac za izmjenu/dopunu ili brisanje zapisa. Izvor za zahtjev brisanja zapisa je normativna baza imena NSK.

Slika 1. Primjeri vrste predložaka

Slika 2. Primjer predloška za osobno ime

Odrednica
Prezime, Ime: Frank, Helen T.

Uputnica
Prezime, Ime: Frank, Helen T.

Unakrsna uputnica
Prezime, Ime:

Izvori podataka
Izvor podataka (prema ISBD-u) i/ili Web adresa (URL) : Cultural encounters in translated children's literature, Images of Australia in french translation / Helen T. Frank. Manchester, 2007.

Podaci o autoru: provodi poslijedoktorsko istraživanje na Odsjeku francuskih studija School of Languages and Linguistics na University of Melbourne. Njezin trajni interes čine francuska i australska kulturna povijest, prevođenje književnosti i dječja knjiga.

Napomena katalogizatora :
Kontrolni broj bibliografskog zapisa :597058

Slika 3. Primjer poslanoga predloška

Oznaka zapisa	LDR	---	0000nz^^a22^^^n^^4500
Kontrolni broj	001	---	000648444
Id. kontr.br.	003	---	HR-ZaNSK
Datum i vrijeme	005	---	20150504135135.0
Fiksni podaci	008	---	150504nd^azznaabn^^^ a^aaa^^^
Kontr. br. sust	035	---	(HR-ZaNSK)000648444
Izvor katalog.	040	---	HR-ZaNSK
		b	hrv
		c	HR-ZaNSK
		e	ppiak
		f	nskps
Osobno ime	100	1	Frank, Helen T.
Izvor podatka	670	---	Cultural encounters in translated children's literature, Images of Australia in french translation / Helen T. Frank. Manchester, 2007. - ZAG
Izvor podatka	670	---	Library of Congress [citirano: 4. 5. 2015.]
		b	Frank, Helen T.
		u	http://authorities.loc.gov/
Biog. ili pov.	678	0	Australska spisateljica, prevoditeljica, kulturna povjesničarka.

Slika 4. Primjer izrađenog zapisa za osobno ime

Literatura

1. Čaušević, Bisera. Iskustva Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu na izradbi datoteke preglednih kataložnih jedinica i uputnica. // Zbornik radova / Znanstveni skup Normizacija osobnih imena u knjižničarstvu i leksikografiji, Zagreb, 15. i 16. svibnja 1996. ; urednica Dorica Blažević. Zagreb, 1996. Str. 131-145.
2. Integrirani knjižnični sustav.
URL: <https://iks.nsk.hr/nsk-normativni-zapisi-prema-vrsti-odrednica-srpanj-2023/> (4. 10. 2023.)
3. Knjižnični informacijski sustav Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.
URL: <http://buki.nsk.hr/baza-znanja/> (4. 10. 2023.)
4. Knjižnični informacijski sustav Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.
URL: <http://buki.nsk.hr/konferencija-korisnika/> (4. 10. 2023.)
5. Kompetencije informacijskih stručnjaka 21. stoljeća / izbor iz dokumenata i hrvatski prijevod Ana Barbarić, (2003.). URL: <https://www.nsk.hr/cuk/dokumenti/SLA%20kompetencije.pdf> (3. 10. 2023.)
6. Machala, D. Analiza korištenja i prihvaćanja integriranog knjižničnog sustava Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te visokoškolskih i znanstvenih knjižnica Republike Hrvatske. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 1(2018), str. 435-467. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/303902> (29. 9. 2023.)
7. Marin, A., Pigac, S. Ključni knjižničari u modulu Katalogizacije. // Knjižnični podaci: interoperabilnost, povezivanje i razmjena, Zagreb, 28. - 29. studeni 2017. : knjiga sažetaka / [urednica Dijana Machala]. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2017.
URL: http://buki.nsk.hr/wp-content/uploads/2017/12/Marin_Pigac_Klju%C4%8Dni-knji%C5%BEni%C4%8Dar_Aleph_.pdf (2. 10. 2023.)
8. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. URL: <https://katalog.nsk.hr/normativa> (6. 10. 2023.)